

Tez Özetleri

Hazırlayan: Yayın Kurulu

ŞEHİR PLANLAMANIN PARADİGMAL SORGULANMASI VE EKOLOJİK DENGENİN KORUNMASI BAĞLAMINDA YENİ BİR SÜREÇ ÖNERİSİ (KURAMSAL BİR DENEME)

Mediha Burcu SILAYDIN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Şehir ve Bölge
Planlama Doktora

Danışman: Prof. Dr. Ing. Şenel ERGİN

Çalışma, şehir planlama disiplini içinde ekolojik dengenin bozulması sorununu temel sorun olarak ele alan ve disiplinin anılan sorunun oluşmasındaki araçsallığı üzerine odaklanan niteliksel bir araştırmadır. Öncelikle, ekolojik dengeyi olumsuz etkileyen nedenler, kaynaklandığı varsayılan modernist ekonomik değer üretim biçimi ile toplum yapısı bağlamında incelenmiş ve amaca dönük soyutlamalar yapılmıştır. Daha sonra, şehir planlama-doğa ilişkisi yapılan soyutlamalar ışığında paradigmal düzlemde sorgulanmıştır. Sorgulama sonucu elde edilen bilgi, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde planlama ve yapılaşma pratiği kapsamında irdelenmiştir. Çalışmada, sorunun öncelikli nedeni olarak saptanan mevcut paradigmal düzleme alternatif ve ekolojik dengeyi korumaya yönelik yeni bir paradigma arayışına gidilmesi kararı verilmiş; doğal alan kategorisinden gelen parametreler ortaya konmuş; şehir planlama alanında uygun müdahale alanları belirlenmiştir. Sonuç olarak: çalışmanın eklemlediği alternatif-yeni paradigmaya dayalı kurulan planlama geçiş etiği çerçevesinde, ekolojik dengenin korunmasına yönelik yeni bir planlama kademelenmesi, Türkiye Coğrafyası kapsamında, önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: ekolojik denge, paradigma, rant, planlama kademelenmesi, havza, ölçek.

ARKEOLOJİ ve KENT PLANLAMASI - KORUMA ve GELİŞME ARASINDA BİR UZLAŞMA: APHRODİSİAS ve GEYRE

Evrin GÜÇER

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir
ve Bölge Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Erkal SERİM

2004

Modern insan eylemlerinin sonuçları arkeolojinin kent planlamasına entegre olmasına öncülük etmiştir. Bu tez arkeoloji ve planlama arasındaki karşılıklı ilişkiyi incelemektedir. Tezde, koruma ve arkeolojik araştırmayı yasal çerçevesi, ki bu birçok deneyim üzerinden uluslararası platformlarda oluşturulmuştur, çizilmiştir. Türkiye'de arkeolojinin durumu; arkeolojik potansiyelleri, yasaları, prosedürleri, kurumları ve problemleri ele alınmıştır. Koruma ve gelişmenin gereklerini yerine başarmak için toplum planlanmasının altı çizilmiştir. Planlama ve arkeoloji alanlarında katılımcılığı vurgulayan son eğilimler ele alınmıştır. Toplum planlaması yaklaşımı halkın daha iyi şartlarda yaşamasına olanak verirken koruma bilinci kazanmalarını sağlayan bir araç olarak sunulmuştur. Koruma ve gelişme arasındaki gelişmeler Geyre ve Aphrodisias incelemeleri üzerinden irdelenmiştir. Gelişme ihtiyacında olan bir kent ve korunması gereken bir arkeolojik değer olarak olumsuz ilişki içinde olan bu alanlar araştırmaya konu olmuştur. Koruma ve gelişme arasında uzlaşma sağlamak için toplum planlamasının gerekliliği belirtilmiştir.

İZMİR YERLEŞİK ALANI İÇERİSİNDEKİ POTANSİYEL AFET ALANLARI ÖRNEK ÇALIŞMA ALANI: HEYELAN BÖLGELERİ

Ahmet Kıvanç KUTLUCA

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir
Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Semahat
ÖZDEMİR

2001

Tezin temel iddiası, İzmir kenti yerleşik alanı içerisinde doğal afet riskinin yüksek olduğunun ve bu tehlikenin yeterince dikkate alınmadığının ortaya konmasıdır. Herkes tarafından bilinmesine rağmen, doğal afet tehlikesi boyutlarının ciddiye alınmaması sebebiyle üzerinde durulmamakta ya da afetlerin üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra unutulmaktadır. Bu tez kapsamında, İzmir kent risk alanları üzerinde somut ve noktasal araştırmaların ışığında, İzmir için afet riskinin büyüklüğü gözler önüne serilmektedir.

Tezin hedeflediği bir diğer iddia, doğal afetler konusunda Türkiye'de uygulanan; kanun, yönetmelik, uygulama ve kurumsal düzen üzerine bir eleştirisini getirip farklı önerilerinde irdelenmesi sonucunda politika ve planlama anlayışı bütününde yeni öneriler oluşturulmaya çalışmıştır.

Doğal afet olgusu afet öncesi ve sonrası ile geniş bir perspektife sahip olması sebebiyle fiziksel anlamda mekana yönelik alınacak önlemler bu tez kapsamında araştırılmamış fakat bu yönde ileride yapılacak çalışmalara bir referans olması düşünülmüştür.

Anahtar Sözcükler: doğal afet, doğal afet riskli alan, heyelan, afet yönetimi, afet politikaları ve planlamaları.

İZMİR TARİHSEL KENT DOKUSUNUN YENİDEN CANLANDIRILMASI: BASMANE OTELLER BÖLGESİ

Senem GEZCİ

Dokuz Eylül Üniversitesi, KentSEL
Tasarım Yüksek Lisans

Danışman: Prof. Dr. Emel GÖKSU

Tarihi kent dokuları zaman içerisinde çeşitli boyutlarda eskimenin, köhneleşmenin ve yıpranmanın görüldüğü mekanlardır. Tüm bunların etkisi ile bu mekanlar kent içerisindeki değerlerini yitirebilir, kentsel kullanımında değişim ve dönüşüm ile karşı karşıya kalabilir. Kent içerisinde yapılmış çevrenin bir parçası olan bu alanların, kente yeniden kazanımına yönelik yapılacak olan çalışmalar ve müdahaleler, kent içinde sorunlu olarak değerlendirilebilecek diğer bölgelerde yapılacak olan çalışmalardan ve uygulanacak müdahalelerden farklılık göstermekte, tarihi dokunun ve kültürel mirasın özgünlüğünün bozulmaması ve kültürel mirasın gelecek nesillere özgün aktarımını sağlamak açısından, daha fazla uzmanlık ve daha hassas bir çalışmayı gerekli kılmaktadır. Bu çalışma kapsamında kent içinde yapılmış çevreyi oluşturan tarihi kent mekanlarının, kentsel kullanıma yeniden kazandırılması yönünde yapılabilecek müdahaleler incelenmiş, tarihi çevrenin yeniden kazanımına yönelik yapılan çalışmalar dünya ve ülkemiz özelinde incelenmiştir. Tüm bunlar doğrultusunda İzmir tarihi kent dokusunun yeniden canlandırılmasına yönelik yapılacak çalışmaları örnekleyebilmek amacıyla İzmir tarihi kent dokusunun bir parçası olan ve zamanla kent içerisindeki değerini yitirip köhneleşme ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan Basmane "Otel Bölgesi" ele alınmış, alanda mevcut olan fiziksel problemler saptanmaya çalışılarak, bu tarihi kentsel alanın kente yeniden kazanımını ve kent içerisinde eski değerine kavuşmasını sağlayacak birtakım fiziksel müdahale önerileri getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: kentsel dönüşüm, kentsel koruma, kentsel müdahale, kentsel yenileme, kentsel yeniden kazanım.

SİYASET BİLİMİ VE PLANLAMA-KENTLEŞME İLİŞKİSİ: BURHAN ÖZFATURA DÖNEMİ, İZMİR ÖRNEĞİ

Başak KAVAL

Dokuz Eylül Üniversitesi, Şehir ve Bölge
Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Prof. Dr. Çınar ATAY

Siyasi iktidarların başarısı tarih boyunca hep mekan üzerindeki denetim güçleriyle özdeş tutulmuş, kent ne kadar denetimli olursa iktidar ve siyasi eğilimleri de o kadar başarılı sayılmıştır. Bunun gerisinde yatan neden kuşkusuz siyasi iktidarın üstlendiği toplumdaki değer paylaşımı görevinin yaşam alanları olarak kentler üzerinden kurgulanmasıdır. Kentlerde farklı görüş ve menfaatler ve farklı sosyal ve ekonomik statülerden doğan bir çatışma alanı oluşmaktadır. Bu çatışma alanında dengeli bir çözüm üretmek ise siyasetin temelini ve iktidar olmak isteyenlerin arasında rekabeti doğurur. Bu rekabet toplumdaki değerleri kimi zaman siyasi politikaların eğilimleriyle yönlendirilmesini nedenlemektedir. Siyasi iktidarın yeniden örgütlediği kenti denetlemek ise iktidar mücadelelerinin konusunu oluşturur. Liberal sistem olarak karşımıza çıkan bu süreçte farklı sınıf ve grupların farklı çıkar ve amaçlarının yarattığı mücadele ve çelişki, kentlerde toplumsal sınıflar, sermaye birikim süreci ve devlet temelli sosyo-mekansal değişime sebep olmuştur. Kentlerdeki siyasal mücadeleler sonucu yaşanan bu mekansal dönüşüm süreci, 1980 sonrası liberal politikalar kapsamında İzmir kenti örnek alınarak, Burhan Özfatura'nın belediye başkanı olduğu dönemlerde (1984-1989 ve 1994-1999) makro ve yerel anlamda yaşanan hukuki ve siyasal yapılanmanın mekansal dönüşüme etkileri ve farklı olarak İzmir gibi yerel bir birimde bir yerel yöneticinin siyasal eğilimleri de göz önüne alınarak irdelenmiştir. Bu irdeleme yapılmadan önce, siyasetin kentler üzerindeki etkileri siyaset ve kentleşme kuramlarından yola çıkılarak açıklanmaya çalışılmış, ardından yerel yönetim kuramlarından yola çıkılarak da İzmir'de nasıl bir yönetim anlayışının izlendiği ve bunun mekana yansıyan izdüşümleri ortaya konulmuştur. Dönemin içinde ortaya çıkan ya da geçmişten süregelen makro projelerin karakteristik özelliklerinden de bu mekansal izdüşümler saptanmıştır. Makro projelerin karakteristik özellikleri ise kimi zaman uzun vadeli olması, kimi zaman yabancı sermaye ile yapılması kimi zaman kurulan meşruiyet çerçeveleri gibi açılardan ele alınmıştır.

YENİDEN YAPILANMA SÜREÇLERİ VE KENT: İZMİR VE BÖLGESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Ulaş Şansal KILIÇKAYA

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir
Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Prof. Dr. Cemal ARKON

2002

Bu tez, temel olarak, 1970ler sonundan beri deneyimlenmekte ve halen 21. yüzyıl başında sürmekte olan sosyal, ekonomik, politik ve kültürel 'yeniden yapılanma süreçleri'nden doğan tartışmalar, konular ve gündemler hakkındadır. Bu büyük ve derin süreçlerle kent ve bölge üzerine yapılan kavramsallaştırmalar, analizler ve açıklamalar tezin temel odaklarını oluşturmaktadır. Değerlendirmeler, tartışmalar ve önermelerden çıkarılan temel bulgular, Türkiye'nin en önemli kentlerinden biri olan İzmir ve bölgesi üzerinde araştırılmıştır. Birçok konu içinde, özellikle 'bölgeselcilik', 'yönetişim', 'büyüme yönetimi' ve 'stratejik planlama' dikkat çekilenlerdir. 'Kent-bölge', bütünlüklü stratejik planlama yaklaşımları için uygun bir analiz ve planlama mekansal birimi olarak önerilmiş; 'üretici servisleri', önemli mekansal ilgileri ile ekonomik yeniden yapılanma süreçlerini temsilen, yükselen bir servis alt sektörü olarak belirtilmiş; ve ayrıca, yeniden yapılanma süreçlerinde, yeniden yapılandırılan işbölümü içinde mekansal planlamanın, politikanın ve planının rolü, yeniden tanımlanan kentler, kent-bölgeler, ve daha geniş bölgeler üzerine yapılan büyük ölçekli projelerin ve stratejik planlamanın yükselişi, tez içinde vurgulanmış planlama ilgilileridir. İstanbul bölgesindeki kadar yoğunluk ve çeşitlilik göstermese de, İzmir bölgesinin ve daha geniş ekonomik coğrafi bölgenin, 1980lerin başından beri dünya, ülke ve İstanbul bölgesi merkezli süreçlere eşlik ederek önemli yeniden yapılanmalara konu olduğu saptanması getirilmiştir. İzmir kent-bölgesi üzerine temel bulgular; ülke ekonomik ve mekansal sistemi içinde yeniden konumlanıştan, ekonomik sektörlerin GSYİH ve işgücü yapısındaki değişikliklerden, ortaya çıkan önemli mekansal projelerden, mekansal düzen ve arazi kullanım dokusundaki değişim ve dönüşümlerden, ve planlama yaklaşımlarındaki mevcut eğilimlerden aktarılmıştır. CBS, ekonomik, coğrafi ve tarihsel analizlerde temel bir araç olarak kullanılmıştır. Tezin belirttiği önemli noktalardan biri de, özellikle üçüncü dünya olarak adlandırılan coğrafyalarda, yerleşimlerin kompleks ve

hiyerarşik karşılıklı ilişkileri içinde, gelişmekte olan yönetim, büyüme yönetimi ve stratejik planlama çalışmalarında kullanılmak üzere, yeniden yapılanma süreçleri ile kentler, kent bölgeler ve daha geniş bölgeler arasındaki diyalektik üzerine eleştirel ve ampirik çalışmalara duyulan gereksinimdir.

İZMİR'DE PERAKENDE YAPISINDA YAŞANAN DEĞİŞİMİN BİR DİNAMİK MEKANSAL ETKİLEŞİM MODELİ KULLANARAK MODELLENMESİ

Mert KOMPİL

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Yrd. Doç. Dr. H. Murat ÇELİK 2004

Tüm gelişmiş ekonomilerde önemli sektörlerin başında gelen perakende sektörü her zaman kent morfolojisinin mühim öğelerinden biri olmuş, kentler geliştiçe ve yayıldııkça perakende sektörü de gelişmiş ve değişmiştir. Küreselleşen dünyada değişen koşullar, son yirmi yılda sektörde kayda değer dönüşümler meydana getirmiştir. Yeni mağaza formatlarının ortaya çıkışı, perakende zincirlerinin yaygınlaşması, kent dışı ve çeperlerinde büyük alan kaplayan perakende alanlarının oluşması bunlar arasında sayılabilir. Sektör ölçeksel, organizasyonel ve coğrafi açıdan önemli değişimler geçirirken, kentsel mekan da bu değişimlerin sahne bulduğu alanlar olmuştur. 1980'lerden sonra yaşanan küresel ekonomik dönüşümlerin etkisi altında Türkiye'de de perakende endüstrisi ve perakende çevresi dramatik değişimlere sahne olmuştur. Türkiye'de perakende sektörü halen pek çok sayıdaki küçük, bağımsız ve tek mekana sahip perakendecilerin egemen olduğu bir durum arz etse de, büyük ölçekli perakendecilerin pazar payları ve mekansal yaygınlıkları hızla artmaktadır. Özellikle büyük kentlerde, yerli ve yabancı perakende zincirleri perakende çevresini yeniden yapılandırmakta ve bir dönüşüm dayatmaktadır. Tüm perakendecilik kolları arasında en derin değişim gıda perakendeciliğinde yaşanmaktadır, bu bağlamda çalışma, İzmir'de gıda perakendeciliğinde yaşanan yapısal değişimin mekansal sonuçlarını araştırmaktadır. Hipermarket ve süpermarket gibi büyük ölçekli gıda perakendecilerinin yaygınlaşması pek çok küçük,

bağımsız perakendecinin ayakta kalmasını olumsuz etkilemektedir. Artan rekabet ortamı, yapısal olarak organize perakendecilerin baskınlığını arttırdığı, küçük ölçekli perakendecilerin ise sayısal ve hacimsel olarak küçüldüğü bir perakende çevresi doğurmaktadır. Eğilimlerin devam etmesi durumunda ise, yaşanan bu değişimlerin, perakende çevresinde ve kentsel coğrafyada önemli ve kestirilemeyen mekansal etkileri olacağı açıktır. Dolayısıyla, perakende çevresinde yaşanan yapısal değişimleri ve kentsel mekana etkilerini her yönüyle inceleyen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır ki karar üreticiler ve planlılar, bu yeniden yapılanma sürecine daha iyi katkılar sağlayabilsinler. Bu yönde bir katkıda bulunmayı amaçlayan çalışma, kentsel perakende sisteminde süregelen yeniden yapılanma sürecinin ve bu sürecin olası mekansal sonuçlarının bir 'dinamik mekansal etkileşim modeli' (dynamic spatial interaction model) kullanarak modellenip modellenemeyeceği sorusunun cevabını aramaktadır.

YABANCI SERMAYELİ YATIRIMLARIN EGE BÖLGESİ'NDEKİ MEKANSAL TERCİHLERİ

Kaya HÜNLER

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Prof. Dr. Cemal ARKON 2003

Çalışmanın başından itibaren, temel dayanak noktası; kapital akışı, bölge ve metropoliten alanlar içerisinde artan imalat sanayi aktiviteleri ve bu bağlamda oluşan mekansal dönüşümler üzerindedir. Bu çalışmada Türkiye ve Ege Bölgesi'nin ekonomik ve sosyal dinamikleri, globalleşme sürecinin yeni trendleri çerçevesinde incelenmiştir. Birçok bölge ve metropoliten alan içerisinde globalleşme sürecinin yeni trendleri ve dinamiklerinin etkileri 1980'lerden beri yaşanmaktadır. Ulusal ve global düzeyde artan rekabet, birçok farklı planlama ölçeklerinde yeni gelişim dinamikleri ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, bu yeni gelişim eğilimlerinin incelenmesi globalleşme etkisinin tanımlanması açısından önem kazanmıştır. Öte yandan Türkiye ve Ege Bölgesi'nin analizi; ekonomik dinamikler ve planlamadan kaynaklanan farklılıkları tartışmak, Ege Bölgesi'nde oluşan bölgesel

dönüşümleri araştırmak ve bölgesel planlama dinamiklerinden oluşan çeşitliliklerini değerlendirmek konularında tartışmayı sağlayacak bir tablonun oluşturulmasını olanaklı kılacaktır.

İZMİR İÇİNDEKİ MEVCUT ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN MEKAN GEREKSİNİMİNİN ELEŞTİREL DEĞERLENDİRİLMESİ

Ersin TÜRK

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Prof. Dr. Akın SÜEL 2003

Bu tezin temel amacı kurulmuş ve kurulmakta olan toplam 20 organize sanayi bölgesi (OSB) ile Türkiye'de en çok organize sanayi bölgesine sahip İzmir'in imalat sanayi yapısını inceleyerek, 2020 yılı OSB mekan gereksinimini tahmin etmek ve mevcut OSB mekan gereksiniminin eleştirel bir değerlendirilmesini yapmaktır. Tezin amacına yönelik olarak Türkiye'nin organize sanayi bölgesi politikası değerlendirilmiştir. Planlı kalkınma dönemi ile birlikte uygulanmaya başlayan 40 yıllık OSB politikasının temel amaçları; bölgeler arası dengesizliği azaltmak, endüstriyel gelişmeyi kontrol etmek ve yönetmek, işsizliği azaltmak, sanayi bölgelerini kent düzenleyicisi olarak kullanmaktır. Bu çalışmada uygulanan OSB politikası ile yukarıda açıklanan kalkınma planlarındaki OSB politikalarının ne ölçüde gerçekleştirildiği tartışılmış, hangi OSB'lerin başarılı ve başarısız olduğu, ve bu konudaki etkili faktörlerin neler olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Alan çalışmasında, İzmir ili imalat sanayi yapısı ve tarihsel gelişimi incelenmiştir. OSB'lerin il genelinde yaygınlaştırılmasındaki hedeflerin neler olduğu, OSB politikasında hangi aktörlerin etkili olduğu ve bu aktörlerin OSB kurulmasındaki amaçlarının neler olduğu tartışılmıştır. Bu amaçla faaliyet, inşa ve etüt aşamasındaki OSB'lerin kuruluş amaçları ve teknik özellikleri incelenmiştir. Bundan sonra kurulacak imalat sanayi tesislerinin OSB'lerde yer seçeceği varsayılarak 2020 yılı İzmir ili imalat sanayindeki büyüme ve OSB alanı gereksinimi Regression, Arima-Moving average ve Exponential Smoothing-Holt Modelleri, kullanılarak tahmin edilmeye

çalışılmıştır. Bu amaçla ilk olarak, seçilmiş bazı ülkelerin OSB'leri, uygulamaları, OSB'lerin ekonomik avantajları ve OSB'lerin kent ve bölge planlama içindeki yeri ve önemi tartışılmıştır. İkinci olarak, Türkiye'de OSB uygulamasının gelişimine, OSB'lerin hukuki dayanaklarına, kuruluşuna, yer seçimine, yönetimine ve finansmanına dair bilgiler aktarılmıştır. Üçüncü olarak, Türkiye OSB uygulamasının ve sonuçlarının İzmir imalat sanayi analiz edilerek, 2020 yılı OSB alan gereksinimi tahmin edilmeye çalışılmış ve İzmir'deki mevcut OSB'lerin atıl kapasite yaratmamasına yönelik politikalar önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: organize sanayi bölgesi, sanayileşme, sanayi planlaması ve imalat sanayi.

PARÇACI BÜYÜMEDE KENTSEL ÇEVRELERİN DİNAMİK GÖRSELLEŞTİRİLMESİ İÇİN BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM (CAD) MODELLEMESİ

Sabri ALPER

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir
Tasarımı Yüksek Lisans

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Erkal SERİM
2002

Tasarımcılar, kentsel çevreleri algılamakta ve anlamakta genellikle görsel araçlardan faydalanmaktadırlar. Dolayısıyla kentsel çevrelerin ve kentsel tasarım projelerinin görselleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Tasarımcı ile yaşam çevrelerinin üç boyutlu gerçekliliği arasındaki doğrudan bağın kurulması açısından da görselleştirme kavramı kentsel tasarımın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Görselleştirmenin kentsel tasarım alanında gerekliliği üç başlık altında toplanabilir; görsel düşünme, tasarımın anlatımı-ifadelenirilmesi ve tasarımların sınanması. Dijital teknolojiye bağlı gelişmeler, kentsel tasarım alanında bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Dinamik bilgisayar modelleri, zamana bağlı olarak değişimin görselleştirilmesi için ideal bir ortam sunmaktadır. Dijital ortam, kentsel çevrelerdeki büyüme ve değişimi ifade etmekte geleneksel yöntemlere göre çok daha verimli olabilmektedir. Özellikle parçacı büyümede, statik/analogue araçlarda bulunmayan bir takım özelliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Christopher

Alexander ve çalışma arkadaşları, 'Yeni Bir Kentsel Tasarım Kuramı' adlı kitaplarında, parçacı büyümeyi deneysel bir çalışma ile anlatmaktadırlar. Bu deneysel tasarım çalışmasında fikirlerini anlatmak ve test etmek üzere maket, iki boyutlu çizimler gibi klasik araçlardan faydalanmışlardır. Tez, bu deneysel çalışmada yer alan araçların yerine kullanılabilecek dinamik/dijital bir model geliştirmeyi amaçlamaktadır. Mekan-sal veriler dinamik ve değişken olarak ele alınmalıdır. Zaman, dinamik mekansal kurgunun en önemli elemanlarından birisidir. Bilgisayar donanımı ve yazılımındaki gelişmeler, mekanın bu dinamik boyutunun da günümüz sistemlerinde yer almasını sağlamaktadır. Na yazık ki, dijital teknolojiye uzun yıllar dinamik veri kavramı yer bulamamıştır, ancak günümüzün değişen koşulları ve yeni yaklaşımlar bu alana büyük önem vermektedir.

ESNEK ÜRETİME GEÇİŞ TARTIŞMALARI ÜZERİNE: TÜRKİYE VE KENTLERİ HAKKINDA BİR ÇALIŞMA

Nida Kamil ÖZBOLAT

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir
Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Prof. Dr. Akin SÜEL
2003

Bu tez temel olarak 1970'lerle birlikte gündeme giren, halen de bilimsel alanının birçok farklı disiplinine konu olan 'esnek üretim' tartışmalarıyla ilgilidir. Tartışma salt üretim süreçleri içinde yaşanan bir dizi değişim olarak değil, kapitalist sistemin bütünsel dönüşümü ile paralel olarak ele alınmış, kapitalizmin tarihsel bir sistem oluşuna ve aynı zamanda modern kapitalizmin 'endüstriyel üretim' ve 'endüstrileşme' süreçleriyle ilişkisine özel bir önem verilmiştir. Bu perspektifte, esnek üretim tartışmalarının yaygın üç teorik yaklaşım, 'neo-Schumpeterian yaklaşım', 'esnek uzmanlaşma yaklaşımı' ve 'düzenlemeci okul yaklaşımı', ayrıntılı olarak incelenmiş, bu teorik yaklaşımların her birinin, halen netleşmemiş olan esneklik tartışmaları içerisinde önemli tespitlere ulaştığı fikri savunulmuştur. Çalışmanın genelinde ise, düzenlemeci okulun yaklaşımı yöntemsel araçlarıyla benimsenmiş, mevcut süreçleri bütünsel açıklama yönünde en yetkin yaklaşımın bu

alandaki geliştiği fikri öne çıkarılmıştır. Esnek üretim tartışmalarının mekanla ilişkisine kent ve bölge ölçeğinde yoğunlaşmış, yaşanan geçiş sürecinin mekanda yarattığı değişimler incelenmiştir. Ayrıca, Türkiye'de mekansal organizasyonlarda yaşanan değişimleri ve imalat sanayinin mekansal dağılımını esnek üretim süreçleriyle ilişkili olarak inceleyen geniş kapsamlı bir çalışmayla, mekansal mevcut ekonomik ve sosyal değişimlerin önemli bir parçası olduğu, dahası yaşanan dönüşümlerin kentsel ve mekansal organizasyonlardaki başarılarla eşit olduğu fikri uygulamalı olarak vurgulanmıştır. Bu çalışma sırasında kentsel ve bölgesel ölçekte yaşanan değişimler niceliksel olarak incelenmiş, shift-share analiz tekniği sayesinde büyüme hızları, karşılaştırmalı üstünlük ve mekansal avantajların gelişimi gibi alanlar test edilebilmiştir.

Anahtar Sözcükler: esnek üretim, post-fordizm, düzenlemeci okul, bölge ekonomileri, imalat sanayi.

KUŞADASI'NDAKİ İKİNCİL KONUT ALANLARININ TURİZME GİRDİ SAĞLAYACAK BİR KAYNAK OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ AMAÇLI KENTSEL TASARIM PROJESİ - KADIKALESİ ÖRNEĞİ

Cumhur ULUSOY

Dokuz Eylül Üniversitesi, Kentsel
Tasarım Yüksek Lisans

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Tolga ÇİLİNGİR
1960'lı yıllardan sonra dünyadaki ulaşım alanındaki gelişmeler, otomobil sahipliği, otoyol nitelik ve niceliklerinin hızlı artışı, ücretli izin, sendikalar hakları, sosyal güvence olgularındaki çalışanlar lehine gelişmeler sonucunda turizm sektörü önemli bir ivme kazanmıştır.

Bu ivmeyle birlikte, gayrimenkule dayalı rantın yüksek olduğu, enflasyonist politikalar izleyen ülkelerde, kıyılardaki plansız gelişme, küçük tasarruf sahiplerini konut kooperatifleri aracılığı ile geliştirilen ikincil konut yatırımlarına yöneltmiştir. Özellikle Ege ve Akdeniz kıyılarında bu düşünce ile binlerce konut üretilmiştir.

Neticede, kıyılarımızda yılın sadece 2-3 ayında kullanılan binlerce konut stoku meydana çıkmıştır. Bu oluşumların neredeyse bütünü turizm potansiyelinin çok yüksek olduğu kıyı kesiminde bulunmaktadır. Ülke ekonomisine hiçbir katkı sağlamayan bu ölü yatırımların turizm sektörüne kazandırılması, hem ikincil konutların bulunduğu bölgeler, hem de ülke turizmüne ve refahına büyük katkı sağlayacak, aynı zamanda yerel yönetimler açısından büyük sorunlar doğuran bu alanların yarattığı problemler ortadan kalkacaktır.

Bu çalışmada, ülkemizdeki ikincil konutların turizme kazandırılması için, seçilen pilot bölge örneğinde uygulamaya yönelik bir model ve proje geliştirilmiştir. Çalışmanın asıl amacı, seçilen bölgenin ve bölgedeki ikincil konutların turistik amaçlı kullanıma yönelik dönüşümlerini sağlamak üzere bir kentsel tasarım projesi geliştirmek ve kentsel tasarımın araçsallığından yararlanarak, fiziksel bir planlama sorununu çözmektir. Çalışmanın bir diğer amacı da ikincil konutların ülke turizmüne ve ekonomisine kazandırılma yöntem ve modellerinin araştırılmasıdır.

İZMİR METROPOLİTEN KENT ÇEPPERİNDE MÜSTAKİL KONUT SİTELERİNİN GELİŞME EĞİLİMİ

Hasibe VELİBEYOĞLU

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Doç. Dr. Semahat ÖZDEMİR

Kentlerin dış sınırlarına / çeperlerine doğru saçaklanması günümüzde pek çok kentin gelişme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk kentleri de 1980 sonrasında değişen sosyo-ekonomik koşullara paralel olarak çeperlerine doğru büyümeye ve saçaklanmaya başlamıştır. Çok katlı uydu yerleşimler, alışveriş merkezleri, ofisler, uluslararası oteller, büyük ölçekli altyapı projeleri ve rekreasyon alanları metropoliten kentlerin çeperindeki bu değişimin göstergeleridir. Bu dönemde kentlerin çeperinde belirlemeye başlayan bir diğer kullanım ise yeni konut alanlarıdır. Bu konut gelişimlerinden biri de İstanbul ve Ankara gibi büyük metropollerin

kentsel büyüme ve yayılma sürecinin göstergesi kabul edilen "müstakil konut siteleri"dir. Bu konut çevreleri kentin dışında, ana ulaşım aksları etrafında ve doğal güzelliklere yakın olma eğilimi göstermelerinin yanında, çevresine "kapalı" ve konut dışı fonksiyonları barındıran "paketlenmiş" bir yaşam çevresi sunmaktadırlar. Bu çalışma, yalnızca İstanbul ve Ankara örneklerinin tartışıldığı bir konut gelişme biçimine dair İzmir örneğini ele alması bakımından önemlidir. 1990 sonrasında İzmir metropoliten kentinin çeperinde yaşanmakta olan dönüşümü, müstakil konut sitelerinin gelişim özelliklerinden hareketle anlamayı amaçlamıştır. Kentin batı aksında, Urla Belediyesi sınırları içinde gelişen müstakil konut sitelerinin mekansal gelişim özellikleri ve gelişimi yönlendiren planlama kararları "süreç" başlığı altında incelenmiştir. Bu konut çevrelerinde yaşayanların hangi yönlendirici faktörlerle eski konut alanlarını terk ettikleri, konut-konut çevresi ve kentsel servislere erişim konusundaki memnuniyet düzeyleri ise "davranış" olarak ele alınmıştır. Metropoliten kentin çeperinde saçaklanarak gelişen müstakil konut sitelerinin gelişim sürecinin yarattığı kısıtlılıkların ve taşıdığı potansiyellerin tartışılması bu yeni eğilimi anlamaya yardımcı olmuştur. Araştırma sonucunda, kamu alanlarından ve servislere erişim noktasında gelişen müstakil konut sitelerinin, otomobil bağımlı, arazi tüketen, parçalı ve spekülasyon yapılaşmaya neden olduğu tespit edilmiştir. Planlama süreci ve yerel yönetim uygulamaları açısından da sorunların yaşandığı belirlenmiştir.

İZMİR'DEKİ KONUT ALANLARINDAKİ KENTSEL DIŞ AYDINLATMA KALİTESİNE YÖNELİK ANALİTİK YAKLAŞIM

Rabia ÇAM

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Erkal SERİM, Doç. Dr. Güneş GÜR

Bu çalışmanın amacı; dış aydınlatma uygulamalarına eleştirel bakış açısı sunmaktır ve seçilen toplu konut alanlarındaki dış

aydınlatma kalitesinin ölçülmesine ve karşılaştırılmasına yönelik bir yaklaşım önermektedir. Bu çalışmanın dayandırıldığı genel kanı, mevcut aydınlatma sistemlerin standartlarının ve uygulamalarının yetersiz olduğudur. Kentsel bağlamda bakıldığında, genellikle konut alanlarının iyi aydınlatılmış kamu alanlarından yoksun olduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede kapsamında, bu çalışma konut alanlarındaki gece yaşam kalitesini etkileyen mevcut aydınlatma problemlerini ve arkasında yatan faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmayı gerçekleştirmek için gerekli veri ve materyaller arazi ve literatür çalışmalarından elde edilmiştir. Bu veriler Maliyet Analizi ve Analitik Hiyerarşi Süreci ile değerlendirilmiştir. Analitik Hiyerarşi Süreci, Expert Choice bilgisayar programı yardımı ile değerlendirilmiştir. Analitik Hiyerarşi Süreci, önceliklerin tespit edilmesi, konut alanlarındaki dış aydınlatma kalitesinin değerlendirilmesi ve belirlenen konut alanları olan Mavişehir, Oyak ve Evka 3 içerisinde en iyi aydınlatma sistemini sergileyen alanın seçilmesi için kullanılmıştır. Analiz çalışması, dış aydınlatmaya ilişkin kalite problemlerinin etkili tasarım ve düzenli bakım çalışmaları ile azaltılabileceğini göstermiştir.

ESKİ FOÇA FİZİKİ VE SOSYAL YAPI DEĞİŞİM SÜRECİ

Ahmet ÇETİN

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir Planlama Yüksek Lisans

Danışman: Doç. Dr. Semahat ÖZDEMİR 2002

Bu çalışmada, Eski Foça'nın fiziki ve sosyal yapısında bugüne kadar olagelen değişimler, ulusal düzeyde benimsenen politikaların kentlerin gelişimi üzerindeki etkileri ile kent planlamanın yasal ve kurumsal çerçevesinin fiziki gelişimi yönlendirmedeki rolünün ortaya konması amacıyla incelenmiştir. Kentsel mekanda yaşanmakta olan problemler ülke ölçeğinden başlayıp yerleşme ölçeğine odaklanan bir çalışma ile tanımlanmaktadır. Bu bağlamda öncelikle yerleşmenin genel karakteri ve tarihsel gelişimi incelenmiştir.

Özellikle 20. yüzyılda yaşanan gelişmeler, ülkesel politikalar, kent planlaması ve Eski Foça yerleşmesi bağlamında kentte yaşayanların görüşlerini de içermek üzere detaylı olarak ele alınmaktadır. Kentin bugünkü fiziki çevresine, etkili/yetkili kurumlara ve sosyal yaşantısına dair sorunlar belirlenmiştir. Yapılan araştırmaların ve belirlenen problemlerin değerlendirilmesi aşamasında merkezi yönetimin kentsel mekanlara bakışının ve mevcut planlama anlayışının ve kurumsal yapısının eksiklikleri ve karmaşası Eski Foça yerleşmesi özelinde ortaya konulmuştur. Sonuç aşamasında bugünkü kentsel yapıda karşılaşılan sorunlarının çözümüne yönelik yerel dinamiklerden çıkarak ülke ölçeğine uzanan yeni bir planlama yaklaşımı ve örgütlenme modeli oluşturulmuştur.

DEMİRYOLU MİRASI İÇİN BİR YAKLAŞIM; İZMİR-AYDIN DEMİRYOLU HATTININ İNCELENMESİ VE DENEYİMLENMESİ

Fahrettin Emrah KÖŞGEROĞLU

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

**Yüksek Lisans., Mimarlık Bölümü,
Restorasyon Ana Bilim Dalı**

Tez yöneticisi: Doç. Dr. Neriman Şahin GÜÇHAN

Temmuz 2005, 209 sayfa

Bu çalışmanın konusu Anadolu'da 1856-1866 yılları arasında inşa edilmiş ilk hat olan İzmir-Aydın demiryolu hattı için bir koruma proje önerisi hazırlanmasıdır. Tarihi, sosyal ve politik boyutlarıyla beraber, son dönemde konuyla ilgili uluslararası tartışmalar çalışmanın ana çerçevesini oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı Anadolu demiryolu mirasının korunması üzerine bir metodu, İzmir - Aydın demiryolu hattının koruma projesi üzerinden tartışmaktır. Bu konuda yeni bir koruma yaklaşımın gerekliliği çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Demiryolu mimarisi çalışmanın ana konusudur. Özellikle istasyon kompleksleri detaylı şekilde incelenmiştir. Aynı zamanda

demiryolunun çok parçalı yapısı nedeniyle, hattın tarihi, politik ve ekonomik etkileri ve coğrafyası çalışmanın içine katılmıştır. Değerlendirme ve koruma projesi önerisi ise bütün bu geniş bilgi gruplarının değerlendirilmesi ile oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: demiryolu, demiryolu mirası, koruma, İzmir-Aydın demiryolu, demiryolu istasyonu

İZMİR TARİHİ KENT MERKEZİNDEKİ KENTSEL ARKEOLOJİK DEĞERLER VE SORUNLAR: KEŞİFSEL BİR ÖRNEK ÇALIŞMA

Burak BELGE

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Yüksek Lisans, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Numan TUNA

Aralık 2005, 193 sayfa

Türkiye'deki tarihi kent merkezlerinin bir çoğu erken dönemlerden beri sürekli olarak yerleşilmiş ve yerleşilmeye devam etmektedir. Eğer, kentsel arkeolojik değerler planlama sürecine etkin bir şekilde dahil edilirse, tarihi kent merkezlerinin çok katmanlı yapısı hem kentlerin tarihsel sürekliliğinin bir göstergesi olur, hem de kentli bilincinin güçlendirir. Fakat, Türkiye'deki güncel politikalar ve stratejiler kentsel arkeolojik değerlerin, özellikle görünmeyen toprak altı değerlerin, planlama ve karar alma süreçlerine katılımına olanak sağlamamakta.

Bu tezde, Türkiye'deki tarihi kent merkezlerinin planlama sürecine kentsel arkeolojik değerlerin dahil edilebilmesi için temel bir yöntemsel çerçevenin tanımlanması amaçlanmaktadır. Bu nedenle, çalışma iki bölümde ele alınmıştır; kavramsal yöntem çerçevesi bölümü ve kesifsel örnek çalışma bölümü. Kavramsal bölümde, gerçek arkeolojik potansiyelin korunması ve değerlendirilmesinde etkin olan faktörlerin araştırılması için temel bir denklem çalışıldı. Daha sonra, M.Ö. 324 tarihinden beri yerleşilen İzmir

Tarihi Kent Merkezi detayında yöntemsel çerçeve değerlendirildi.

Sonuç olarak, kentsel arkeolojik değerler için yönetim stratejilerinin tanımlanabilmesi amacıyla eş-değer alanları-ideal arkeolojik potansiyelin tanımlanması için temel birimler-ve kentsel arkeolojik karakter bölgeleri-planlama ve koruma politikalarının tanımlanması için temel birimler- tanımları geliştirildi.

Anahtar Kelimeler: Ideal ve Gerçek Kentsel Arkeolojik Potansiyel, Arkeolojik Katmanların Kalitesi, İzmir Tarihi Kent Merkezi, Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezleri, Katmansal Planlar, Eş-değer Alanları, Kentsel Arkeolojik Karakter Bölgeleri, Kentsel Arkeolojik Veritabanı (CBS)

İZMİR, ŞİRİNCE KÖYÜ, ÇARBOĞA VE YENİGÜN EVLERİ RESTORASYON PROJESİ

Serpil UYAR

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Yüksek Lisans, Mimarlık Bölümü

Tez Yöneticisi: Öğr.Gör.Dr. Fuat GÖKÇE

Mayıs 2004, 231 sayfa

Bu çalışmanın konusu Şirince Köyü ve Ege Bölgesi geleneksel konut mimarisi bağlamında Yenigün ve Çarboğa Evleridir. Yapıların sahip olduğu mimari, kültürel ve tarihsel değerleri göz önüne alan tutarlı bir restorasyon projesinin oluşturulabilmesi için uygun yaklaşım ve yöntem araştırılmıştır.

Tez kapsamında Şirince Köyü tarihi araştırması, yapıların halihazırdaki durumlarının çizim fotoğraf ve görsel analizlerle desteklenerek ayrıntılı belgelenmesi, yapıların Şirince Köyü ve Ege Bölgesi konutları ile

karşılaştırmalı olarak incelenmesi, restitüsyon projesinin oluşturulması sonrasında restorasyon ilkelerini, müdahale kararlarını ve işlev kararlarını içeren restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Restorasyon, Geleneksel konut, Şirince evleri